

2018-12-20

BYGGNADS
VÅRDS
FÖRENINGEN

planenheten@ekero.se

Kopia: stockholm@lansstyrelsen.se

Yttrande över förslag till detaljplan för del av Ekerö centrum (Tappström 1:40 m fl) på Ekerö i Ekerö kommun, Stockholms län. Dnr. PLAN. 2010.33. Samråd.

Svenska byggnadsvårdsföreningen, SBF, har tagit del av planförslaget på samråd till 2018-01-12. SBF anför följande synpunkter utifrån föreningens verksamhetsområde:

Sammanfattning

- Ekerö centrum, Tappström, är en helhetsmiljö av hög arkitektonisk kvalitet präglad av nytänkande samtidigt som utformningen anknyter till den traditionella småskaliga staden. Området är ritat av en av tidens främsta arkitekter och har ett dokumenterat högt kulturvärde vilket innebär stora krav på hänsyn till den befintliga miljön och god anpassning vid fortsatt stadsutveckling i närområdet.
- Det saknas i planhandlingarna en analys av planförslagets effekter för den värdefulla miljön. Det är anmärkningsvärt att den planerade bebyggelseantikvariska utredningen, som borde utgjort underlag för planförslaget, ännu inte utförts.
- De angivna argumenten för rivning av centrumbyggnaderna och bussgaraget är svaga. Rivning av tekniskt fullgoda byggnader strider dessutom mot de nationella målen att hushålla med ändliga resurser och minska utsläpp.
- SBF förordar att planförslaget omarbetas, med utgångspunkten att inga befintliga byggnader rivs. Istället bör stadsmiljön utvecklas med största möjliga hänsyn till Tappströms nuvarande småstadskarakter.
- SBF föreslår vidare att hela Erskines område förses med q-bestämmelse, vilket innebär att planändring krävs för den del av området som ligger utanför det aktuella planförslaget.

Ekerö centrum har dokumenterat högt kulturhistoriskt värde

Ekerö centrum uppfört på 1980-talet och ritat av Ralph Erskine, en av samtidens mest erkända arkitekter, ingår i "Kulturmiljöanalys av Tåtortsbandet i Ekerö kommun" upprättad 2008. Områdets kvaliteter beskrivs ingående - ett småskaligt centrum "där samhället utformats med stor omsorg och där klimatskydd med goda lägen, grönska och vyer mot vattnet var centrala för utformningen. Genom sin planläggning, omhändertagande av platsens förutsättningar, byggnadernas varierande utformning, den medvetna behandlingen av växtligheten innehar området höga kulturvärden." Riktlinjen inför fortsatt utveckling formuleras i analysen: "I Ekerö centrum är det därför särskilt viktigt att karaktärsdragen värnas och vårdas med extra stor omsorg. Det gäller såväl helhet som detaljer."

I kulturmiljöanalysen anges också att Bussgaraget (1940-tal), kommunhuset (1950-tal) och Tappströmsskolan (1960-tal) innehar ett samhällshistoriskt värde och att "Dessa byggnader är en del av det moderna Välfärdssverige och bör därför vårdas och brukas för samhällsfunktioner även framöver."

Erskine ville skapa en helhet och området som han kallade "Mälarstaden" bedömdes av samtiden som i hög grad nyskapande. Området är väl sammanhållet samtidigt som

formspråket är varierat och fantasifullt. En ytterligare aspekt som bidrar till områdets kulturhistoriska värde är avsikten att i stället för de vanliga gallerierna bygga ett centrum med butiker i bottenplanet som anknöt till den traditionella småstaden. Ekerö centrum är dessutom ett av få nya kommuncentra under sent 1900-tal.

Erskine beskriver själv sitt projekt: "För Ekeröborna har det blivit en 'Europeisk småstad' i stället för ett 'Shopping Center'. För mig har till slut en gammal dröm realiserats. I stället för bostadsområdets eller kontorsstadens ensidiga ofullkomligheter har jag fått utforma en mångsidig och varierad stadsdel där människor med många olika behov, aktiviteter, åldrar och attityder kan uppleva samhällets gemenskap." (Arkitektur 1990, nr 10)

SBF:s kommentar

Ekerö centrum har således ett dokumenterat högt kulturhistoriskt värde och är ett gott exempel på den höga arkitektoniska kvalitet som kännetecknar Erskines projekt. Den medvetna och djärva utformningen uppmärksammades mycket när området byggdes. Dessa värden innebär att stora krav måste ställas på att området vårdas och bevaras samt god anpassning till den befintliga miljön vid fortsatt stadsutveckling i anslutning till området.

En analys av effekterna för den befintliga miljön saknas i planförslaget

I planförslaget föreslås två av de befintliga centrumbyggnaderna (som idag inhyser ICA och Systembolaget/KappAhl) rivas och ny bebyggelse i upp till sju våningar föreslås uppföras intill det befintliga lägre och småskaliga området. I miljökonsekvensbeskrivningen berörs Erskines område med en enda mening: "Med rätt gestaltning bedöms den nya bebyggelsen kunna förändra stadssiluetten på ett positivt sätt och uttrycket 'Mälarstaden' kan förstärkas." I gestaltningsprogrammet anges att "Vid en så omfattande omvandling av detta centrala rum är det viktigt att de omkringliggande gaturummen behåller sin kvalitet och intimitet och att de nya byggnaderna uppförs med en känslighet mot det befintliga, arkitektoniska uttrycket." Områdets höga kulturhistoriska värde nämns överhuvudtaget inte i planhandlingarna. Det anges dock i planbeskrivningen att "En detaljerad bebyggelseantikvarisk inventering av Ekerö centrum bebyggelsemiljö bör göras till granskningsskedet av detaljplanen."

SBF:s kommentar:

Trots områdets höga miljö- och kulturhistoriska värden saknas i planhandlingarna en analys av effekterna för Erskines område av ingreppet i centrummiljön genom rivning av två centrumbyggnader och påverkan på området genom planerna på att uppföra en näraliggande betydligt högre bebyggelse. Mot bakgrund av områdets höga kulturhistoriska värde borde det vara självklart att den bebyggelseantikvariska inventeringen föreligger som underlag för planarbetet. Att upprätta inventeringen först till granskningsskedet visar att den sannolikt inte är tänkt att påverka planförslaget i någon större utsträckning. Positivt är dock att de hus ritade av Erskine som avses bevaras förses med q-bestämmelse i planförslaget.

Svagt motiv för rivning av befintliga byggnader

Som motiv för den föreslagna rivningen av två centrumbyggnader anges i planbeskrivningen att "Utformningen har sina fördelar med ett trevligt torg, folkliv och de fördelar som trafikseparering medför, som avsaknad av buller och avgaser. Utformningen innebär dock även problem, då det inte framgår tydligt var centrum finns för en person som sedan tidigare inte är bekant med Ekerö. Med bil angörs centrum från en baksida, och till fots eller per cykel möts du av långa slutna fasader som inte signalerar att det här är centrum." Vidare motiveras de föreslagna rivningarna av att "få till en bättre kringmiljö för handeln och det publika folklivet."

SBF:s kommentar:

Att inte Ekerö centrum syns tydligt i stadsbilden för utifrån kommande besökare är ett svagt argument för att göra ett stort och oåterkalleligt ingrepp i en helhetsmiljö av hög arkitektonisk och kulturhistorisk kvalitet. Även rivningen av bussgaraget som har en hög arkitektonisk kvalitet och vittnar om områdets historia kan starkt ifrågasättas. En ytterligare aspekt är att rivning av tekniskt fullvärdiga byggnader innebär ett slöseri med ändliga resurser och ökade utsläpp och därför strider mot de nationella miljömålen.

Förslag till inriktning för fortsatt planarbete

Mot bakgrund av vad som ovan anförts anser SBF att utgångspunkten för fortsatt utveckling av Ekerö centrum bör vara att i mycket högre grad värna områdets värden jämfört med planförslaget. Befintliga byggnader bör bevaras, både av kulturmiljöskäl och för att hushålla med befintliga resurser. Att tydliggöra läget för centrum i stadsbilden, utan att ta till rivningar, torde inte vara oöverkomligt utan bör tvärtom vara en spännande arkitektonisk uppgift. Viktigt är också att tillkommande bebyggelse med sin skala, framförallt på höjden, inte bryter hårt mot den befintliga småskaliga och varierade bebyggelsen. Samtliga byggnader ritade av Erskine bör förses med q-bestämmelse. Jämsides med denna plan förslår SBF därför att även övriga delen av Erskines område förses med q-bestämmelse genom planändring.

Ralph Erskine bodde i Ekerö kommun och hans bostad är förklarad som byggnadsminne. Hans arkitektkontor, en pråm, låg förankrad lång tid under året vid Drottningholm. Kommunen borde också av detta skäl vara mycket angelägen om att värna om Tappström, som arkitekten ritade i sin hemkommun, som en del av berättelsen om en världsberömd arkitekt som slog sig ner i kommunen.

För Svenska byggnadsvårdsföreningen dag som ovan

Vicki Wenander
Ordförande

Kristina Berglund
Vice ordförande

Svenska byggnadsvårdsföreningen grundades 1975 och är en oberoende icke vinstdrivande, ideell förening med cirka 6000 medlemmar. Föreningen är en miljöorganisation vars huvudsakliga ändamål är att sprida och förmedla kunskap om byggnadsvård och sunt byggande, att slå vakt om vårt byggda och gröna kulturarv och nyttja detta som en resurs i stadsutvecklingen samt att främja en god stadsmiljö och god kvalitet i övrigt i nutida stadsplanering.